

шості видань Євангелій українських друкарень структуротвірну роль відіграє образ Ісуса Христа.

Робота круглого столу завершилася доповіддю наукової співробітниці відділу стародруків та рідкісних видань ІК НБУВ, кандидатки філологічних наук **О. В. Максимчук**. Дослідниця розглянула особливості застосування у творчості святителя Димитрія Туптала фігури антитези та апелювання автора до загальноєвропейської топіки на прикладі його пасійної (присвяченої Христовим страстям) проповіді.

Після завершення оприлюднення доповідей всі присутні мали змогу долучитися до екскурсії книжковою виставкою «Острозька Біблія 1581 р. в українській друкованій традиції», яку підготувала Н. П. Бондар. В експозиції можна було побачити різні примірники Острозької Біблії, зокрема і ті, що згадувалися у виступах, та окремі каталоги й дослідження з їхніми описами. На виставці експонувалися московські, київські, почаївські видання XVII–XVIII ст., кожне з яких різною мірою повторювало острозький оригінал, а також передуки Біблії 1581 р. у XIX–XX ст.

Із тезами заявлених виступів усіх учасників круглого столу можна ознайомитися за посиланням: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004116>

Надія Бондар,

завідувачка відділу стародруків та рідкісних видань
Інституту книгознавства НБУВ,
кандидатка історичних наук

Ольга Максимчук,

наукова співробітниця відділу стародруків та рідкісних видань
Інституту книгознавства НБУВ,
кандидатка філологічних наук

Книга на перехрестях спілкування

7 жовтня 2021 р. в рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація: від управління ресурсами – до управління знаннями» за ініціативи Інституту бібліотекознавства НБУВ в гібридному форматі відбувся круглий стіл «Книга на перехрестях спілкування», присвячений комплексному обговоренню феномена книги та її перспектив в умовах тотальної цифровізації. У роботі круглого столу взяли участь провідні вітчизняні фахівці в галузі книгознавства і соціальних комунікацій: О. В. Воскобойнікова-Гузєва, завідувачка кафедри бібліотекознавства та інформології Інституту журналістики Київського університету імені Бориса Грінченка, докторка наук із соціальних комунікацій; Г. І. Ковальчук, директорка Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, докторка історичних наук, професорка; В. А. Маркова, завідувачка кафедри журналістики Харківської державної академії культури, членкиня Національної спілки журналістів України, докторка наук із соціальних комунікацій, професорка; Ю. М. Половинчак, керівниця Національної юридичної бібліотеки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, докторка наук із соціальних комунікацій; Г. В. Шемяєва, професорка кафедри документознавства та української мови Національного аерокосмічного університету імені М. С. Жуковсь-

кого «ХАІ», докторка наук із соціальних комунікацій, професорка; О. М. Донець, молодша наукова співробітниця відділу образотворчих мистецтв Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського; О. В. Засець, завідувачка відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидатка історичних наук.

Під час заходу йшлося про феномен книги як пам'ятки матеріальної культури, мистецтва і духовної спадщини, суб'єкта спілкування у взаєминах «читаач – книга», актуального каналу комунікації. Учасники круглого столу намагалися показати, чим в комунікаційному аспекті відрізняється читання книжок від інших форм подання інформації, що може «розповісти» паперова книга, яке її майбутнє у світі електронних технологій, наголошували на актуальності книжкового формату у науковій комунікації, розглянули роль графічного компонента у книжкових виданнях, відзначали цінність книжкових пам'яток і книги як духовного коду нації.

Виступаючи зі вступним словом, **Т. Ю. Гранчак** звернула увагу присутніх на артикульовану Міністерством культури та інформаційної політики в проєкті Стратегії розвитку читання на 2021–2025 роки «Читання як життєва стратегія» проблему читання. Було відзначено, що в документі наголошується на важливості читання книжок у будь-яких форматах, у зв'язку з чим актуалізується питання переваг саме книжкового читання порівняно з іншими читацькими практиками. **В. А. Маркова** виокремила такі переваги книжкового формату, як цілісність і лінійність викладу інформації, що в умовах поширення кліпового сприйняття світу і переважання «коротких» текстів мережевої комунікації сприяє організації процесу мислення і формуванню культури мовлення і спілкування.

О. В. Воскобойнікова-Гузєва проаналізувала комунікаційний потенціал паперових та електронних книжок, окреслила переваги паперової книги під час художнього читання. Водночас вчена зауважила, що для багатьох читачів, які мають проблеми із зором, читання паперових книжок ускладнюється, тому для них є більш затребуваним аудіоформат. Також електронна книга виявила себе зручним і ефективним інструментом при навчанні і науковій комунікації. Тож, за висновком фахівця, паперовий та електронний формати книжкових видань розвиватимуться й надалі паралельно, не створюючи конкуренції один одному.

На проблемах книги в науковій комунікації детально зупинилася **Г. В. Шемаєва**. Вона, зокрема, зауважила: незважаючи на те, що основу наукової комунікації сьогодні становлять наукові статті, наукові монографії також залишаються на часі. Адже підготовка колективних монографій сприяє інтенсифікації наукового спілкування і організації спільної творчості. Що ж стосується використання наукових монографій як джерела досліджень і навчання, то, відповідно до результатів проведеного вченою опитування студентської і викладацької аудиторій, близько половини респондентів вказали на важливість книжкового формату наукових видань і підтвердили, що регулярно звертаються до наукових монографій, які дають змогу сформуванню ґрунтовне уявлення про те чи інше питання.

Специфіка наукової комунікації передбачає концентрацію уваги, насамперед, на змістовному наповненні книги. Хоча, як засвідчила церемонія цьогорічного Книжкового Арсеналу з оголошення переможців конкурсу «Найкращий книжковий дизайн» з визначення найкрасивішої книжки, що представлятиме Україну на світовому конкурсі, це не зовсім так. У науковій комунікації свою важливу роль відіграють також графічний компонент, дизайн книги. Саме ці питання порушила у своєму виступі **О. М. Донець**.

Вона відзначила важливість гармонії вербального тексту й ілюстрацій до нього для сприйняття твору, для синергетичного ефекту, який у результаті відчуває читач. За словами дослідниці, інколи графічний компонент книги, рівень її поліграфічного виконання виявляється настільки змістовним, що може розкривати додаткові грані твору і відігравати ключову роль у сприйнятті книги і закладених у ній смислів. Причому, важливу роль тут відіграють не лише ілюстрації, але й шрифти. У цьому контексті доповідка детально зупинилася на розробленні професором В. Чебаником декоративного шрифту для української абетки «Рутенія», створеного на основі традицій руської доби та козацьких скорописів, за який його автор отримав Шевченківську премію.

Безсумнівно, дизайн, оформлення книги, якість паперу, друку впливають на її вартість. Проте цінність книги – як для особи, так і для суспільства – виходить за рамки лише цінового виміру. На питанні цінності книги як історико-культурної пам'ятки зупинилася у своєму виступі **Г. І. Ковальчук**. Дослідниця звернула увагу на цінність унікальних і рідкісних книг, стародруків, рукописів, які є пам'ятками духовної культури спільноти, наголосила на важливості їх досліджень і атрибуції, організації їх збереження та забезпечення доступу до таких пам'яток. При цьому, на переконання вченої, цінність книги визначається не лише і не завжди самою книгою, а й тим, хто у свій час володів нею, наявними в ній автографами, які часто дають змогу реконструювати біографії та події.

Про важливість збереження, дослідження книжок для реконструювання духовних і культурних практик різних історичних періодів на прикладі фонду бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського йшлося у виступі **О. В. Заєць**. На переконання фахівця, спілкування з книгою дає змогу зануритися не лише у наявний у ній текст, викладену історію, а й в історію як у певний час. Тож книга дає змогу простежити еволюцію спільноти і виступає її своєрідним духовним кодом.

Нині збереження книжкової комунікації набуває стратегічного значення. У зв'язку з цим **Ю. М. Половинчак** зацентувала увагу присутніх на потребі розвитку читацьких практик, формування екосистеми читання, яка включала б не лише авторів, читачів, книжки, а й видавництва, бібліотеки, інститут рецензування і літературної критики, читацькі клуби, книжкові рубрики і огляди в популярних щоденних телевізійних програмах і т. ін. Дослідниця виокремила особливу роль бібліотеки як модератора у процесі читання і наголосила на потребі досліджень читацьких практик.

Підбиваючи підсумки роботи круглого столу, модератор заходу **Т. Ю. Гранчак** зацентувала увагу на важливості формування комфортного бібліотечного простору читання як невід'ємного атрибуту екосистеми читання. Відповідно до проведеного науковицею у лютому 2021 р. опитування студентів, які навчаються за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», переважна більшість респондентів – більше 60 % – надає перевагу читанню саме паперових книжок.

Відтак – роль бібліотеки у формуванні простору читання не втрачає своєї актуальності.

Тетяна Гранчак,
провідна наукова співробітниця
Інституту бібліотекознавства
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
докторка наук із соціальних комунікацій, професорка